Ime predmeta 1	RUDNIK ŽIVEGA SREBRA
Ime predmeta 2	/
ID številka / EŠD	002.60.Idrija
Upravljavec	Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija, Bazoviška 2, 5280 Idrija
Lastništvo	Javno
Lastnik	Republika Slovenija
ID številka / EŠD	EŠD 185
Klasifikacija dediščine	Rudnik

OPIS

Kratek opis	Idrijski rudnik živega srebra (jama) je podzemni sistem, ki so ga za izkoriščanje živosrebrovega rudišča, skozi 500 let delovanja, ustvarile generacije rudarjev. Obsega obzorja, glavne jaške, slepe jaške, sipke, rove, vpadnike, odkopna polja in etaže. Obzorje je sistem vseh rovov, slepih jaškov, vpadnikov in odkopov na določenem nivoju, ki si sledijo od enega do drugega obzorja v globino. Glavni jaški povezujejo površje s podzemljem in so glavne transportne poti za material, rudo in rudarje. Slepi jaški povezujejo med seboj vsaj dve obzorji in etaže, nikoli pa ne potekajo do površja. Sipka je povezave etaže z nižje ležečim obzorjem. Glede na geomehansko trdnost kamnin so rovi podprti z raz
Mere	Idrijski rudnik se razteza na območju živosrebrovega rudišča v

	smeri severozahod-jugovzhod, v dolžini 1500 m, širini 400 do 600 m, globini 450 m. Idrijska jama je obsegala 15 obzorij, najnižje je dosegla globino 380 m (-36 m nmv). Dolžina celotnega sistema jaškov in rovov je merila okoli 700 km. Skupna dolžina odprtih in vzdrževanih rovov in jaškov je bila ob prekinitvi del v jami leta 1977 okrog 144 km, po zaključku zapiralnih del pa 5764 m.
Materiali	Kamnina, les, jeklo, beton.
Datacija	Po legendi segajo začetki idrijskega rudnika v leto 1490, najstarejši doslej znani pisni dokumenti je iz leta 1493. Najstarejši ohranjeni vhod v rudnik je Antonijev rov iz leta 1500.
Avtor / Proizvajalec	Legenda pravi, da je živo srebro odkril škafar – izdelovalec lesenega posodja. Sprva so idrijsko rudišče izkoriščale zasebne družbe. Leta 1575 je bil rudnik podržavljen in je vse do leta 1918 (z izjemo francoske uprave 1809–1913) spadal neposredno pod oblast dvorne komore na Dunaju. Med letoma 1918 in 1943 ga je upravljala Italija (Monte Amiata), nato dve leti Nemčija, po letu 1945 pa Jugoslavija. Po letu 1991 pa je pripadel samostojni državi Sloveniji. Rudnik živega srebra Idrija je bil kot gospodarski subjekt likvidiran leta 2017 in izbrisan iz poslovnega registra.

Slikovne priloge

Prvotna raba	Različnih upravljavci Rudnika živega srebra Idrija so v 500 letih rudarjenja na tržišče poslali 107.829 ton živega srebra in 8800 ton cinobra. Skozi zgodovino se je razvil do 15 obzorja, skupno pa je imel odprtih 9 jaškov. Rudnik se je še zlasti razvijal v obdobjih, ko proizvodnja v Almadénu ni mogla zadostiti povpraševanju ameriškega trga in so živo srebro kupovali iz Idrije. Z odkopavanjem v globino rudišča so rudarji razvili prečno odkopno metodo z zasipom in etažami od spodaj navzgor (v uporabi več kot 300 let). V zadnjem obdobju delovanja rudnika pa se je razvila nova odkopna metoda od zgoraj navzdol, ki so jo uporabljali za pridobivanje karbonskega skrilavca s samorodnim živim srebrom. Uvajanje mehanizacije v rudnik je bilo postopno, a konstantno in je vseskozi sledilo dosežkom tehnologije. V 60. letih 20. stoletja so posodobili vse faze pridobivanja, transporta in predelave rude. Leta 1977 je bilo redno pridobivanje rude prekinjeno. Leta 1988 je bil sprejet dolgoročni program zaprtja idrijskega rudnika. Zadnje živo srebro so v Idriji pridobili 7. novembra 1995, potem pa so peči v topilnici za vedno ugasnile.
Sedanja raba	Idrijski rudnik se ohranja, varuje in prezentira kot pomemben spomenik dediščine rudarjenja v Idriji z izjemnimi univerzalnimi vrednotami. Posledice več kot 500-letnega rudarjenja bodo dolgotranje. Za ohranjen del jame skrbi državni javni zavod Center za upravljanje z dediščino živega srebra Idrija. Jaški in rovi se danes uporabljajo kot transportne poti za uvoz in izvoz materiala ter rudarjev za potrebe vzdrževanja nezalitega dela jame in monitoringa vplivnega območja idrijskega rudnika. Rudnik je od IV. do XV. obzorja nedostopen, zapolnjen z zasipnim materialom in potopljen (od IX. obzorja navzdol). Izjema je Frančiškov jašek, ki je dostopen do IX. obzorja, kjer je stalno črpališče jamske vode. Treba je stalno vzdrževati nezalit del jame in izvajati monitoring v vplivnem območju idrijskega rudnika (geodetske, geomehanske in ekološke meritve). Slednje omogoča varovanje naravnih vrednot in dediščine rudarjenja. Del rudišča nad IV. obzorjem bo ostal nepotopljen, zato ga bo

	potrebno stalno odvodnjavati in vzdrževati.
Prvotna lokacija	2357 Idrija – mesto, št. parcele 1281
Sedanja lokacija	Antonijev rov: 2357 Idrija – mesto, št. parcele 1460, 1461/3 (vključno z pripadajočim sistemom rovov, slepimi jaški, vpadniki do etaže I/17 odkopnega polja Kropáč), 1461/4; Frančiškov jašek: 2357 Idrija – mesto, št. stavbe 472 in 474, št. parcele 1168, vključno z glavnim jaškom - do globine IX. obzorja in sistemom rovov, slepih jaškov in vpadnikov vključno z nivojem III. obzorja.

STANJE OHRANJENOSTI

Zgodovina opravljenih posegov	Med letoma 1988 in 1992 je bil spodnji del jame v trdnih kamninah med XI. in XV. obzorjem potopljen. Leta 2006 se je zaključilo potapljanje jame med XV. in IX. obzorjem. Zgornji del rudinika (mehke kamnine), je bil utrjen s pihanim zasipom s siromašnim betonom (zasip odprtih prog in jaškov), injektiranjem nedostopnih območij ter z izdelavo nosilnih stebrov na območju rudnih teles. Znotraj jame se ohranja 14 geoloških profilov izrednega pomen. Del jame z ohranjenimi elementi kulturne dediščine se je uredil v obliki muzejske prezentacije (Antonijev rov).
Sedanje stanje	dobro
Potrebni ukrepi	Izvajanje rednih vzdrževalnih del po programu, vključno z izvajanjem nadzora stanja ter ohranjanjem, varovanjem in prezentacijo dediščine.

DOKUMENTACIJA

Naslov / zbirka / povezave itd., kjer	

so dostopne podrobnejše informacije	- Register nepremične kulturne dediščine Republike Slovenije; - Zakona o preprečevanju posledic rudarjenja v Rudniku živega srebra Idrija (Uradni list SRS, št. 37/87); - Dolgoročni program postopnega, popolnega in trajnega zapiranja Rudnika živega srebra Idrija, 1988; - Dopolnitvi dolgoročnega programa preprečevanja posledic rudarjenja v Rudniku živega srebra Idrija za obdobje 1996–2006, Vlada RS, 26.10.1995; - ZVKDS Restavratorski center. Konservatorski načrt Idrija - Antonijev rov. Ljubljana, Idrija, 2010.
Izpolnjevalec	Mestni muzej Idrija
Izpolnjeval je	Miha Kosmač
Datum objave	2. 3. 2018
Datum urejanja	Never